

UN LLIBRE CADA MES

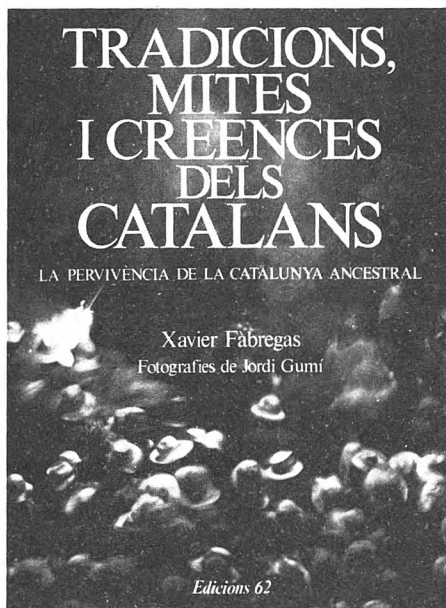
TRADICIONS, MITES I CREENCES DELS CATALANS, per Xavier Fàbregas. «Vida i costums dels catalans», 4, Edicions 62, Barcelona, 1979.

El llibre de Xavier Fàbregas titulat *Tradicions, mites i creences dels catalans*, ben il·lustrat per les fotografies de Jordi Gumí, que ha editat Edicions 62, és una aportació interessant perquè per primera vegada toca el tema amb un criteri antropològic actual, perquè és enriquit per un gran coneixement directe, perquè es recolza en una quantitat considerable de textos, perquè adopta un estil literari pla i col·loquial que ens fa respirar, perquè és amarat d'una ironia, sovint de bon noi, però també, si convé, sarcàstica. Com si res, a través d'un text ric, alat i divertit, resulta que presenta una tesi seriosa, important, que dilata els nostres coneixements, i té el mèrit de fer-ho sense la tan freqüent pedanteria dels qui formulen tesis.

El primer interès del llibre és el fet de distanciar-se de tota una tradició folklorica que sovint no ha estat més que un recull —d'altra banda interessant— de fets o de materials i que moltes vegades ha patit de dos prejudicis molt arrelats: el de la interpretació imaginativa de les coses i el de la preferència pels orígens més antics, com si tot vingués dels ibers o dels grecs, en el desig de fer-se un passat prestigiós. L'obra cita poc els folkloristes tradicionals encara que fa servir, quan cal, materials com els de Serra i Boldú i, en canvi, veiem que extreu idees de Cassirer, Mircea Eliade, Mukarovsky, McKenna, Daniel Fabre, Max Mühlher, Jung o Lévi-Strauss, gent que des de l'antropologia o de la psicologia s'han acostat al tema de l'origen i el desenvolupament dels mites, o persones com Vilà Folch o Jordi Ventura, que han fet un tractament sociològic dels continguts religiosos populars pròxims.

Aquesta opció dóna al llibre un sentit crític molt actual i permet de passar des de l'acumulació de fets a les relacions contextuals, per acabar amb una interpretació global del sentit general dels mites i les creences del país.

Un altre aspecte molt positiu, científicament i humanament, és el del realisme més sincer respecte a les formes i les conductes que observa, cosa molt rara en aquesta mena d'estudis, en els quals sembla que hi hagi una classificació que considera millors les coses antigues, per sis-

tema, i tracta de dissimular les actuals. Xavier Fàbregas dóna molt interès i molta atmosfera al seu text quan al costat del costat parla de la bala, de la televisió al costat del conte, del tractor a més de l'euga i del butà a més de la llar de foc. La descripció del procés d'industrialització dels darrers vint anys és un dels aspectes més seductors, i literàriament més bonics, del llibre.

Una gràcia especial és la de l'instrumental que, per a descriure situacions sociològiques i opinions ideològiques, li proporciona el seu gran coneixement del teatre i de la literatura en general. Pous i Pagès, Rusiñol, Robrenyo, Fontanella, Guimerà, Benet i Jornet, li proporcionen pinzellades molt lluminoses sobre la realitat. També l'ajuden des de Maragall i Pere Coromines, passant per Thomas Mann o Shakespeare, fins a gent d'ara o de fa poc, com Màrius Torres o Antoni Tàpies.

Aquest instrumental l'ajuda a formular-nos la pintura dels personatges que aglutinen, caracteritzen i condueixen la vida del poble. Dels professionals especialistes, com el bover, el vaquer, el rabadà, el ferrer, el manxaire, el sagristà, l'escolà, el marxant o el sastre. I, amb ells, dels que tenen un

protagonisme més acusat, com els rectors de poble, els metges o els menescals.

De l'estudi de la gent real passa insensiblement al de la fantasmagoria, del món ocult. Toca el tema de les ànimes en pena, les bruixes, les fades, en Banyeta i tots els diables, un «politeisme» menut de sants i santets, o de llocs més o menys sagrats; explica la doble funció, narrativa i màgica, dels «goigs», el paper de les icones venerades i tota la cosmogonia popular que corona el conjunt dels mites.

El realisme de l'autor fa que no es deturi a les especulacions dels mites imaginaris i que ens doni un capítol molt personal sobre els herois reals o d'origen real, com el comte l'Arnau, el Mal Caçador, en Joan de Serrallonga, en Bac de Roda, en Savalls, en Cabrera o el rector de Vallfogona.

Com en un crescendo, el text va pujant a un clima molt càlid a la part dedicada als aspectes de les pràctiques comunitàries relacionades amb els mites, amb dominis tan variats com el cerimonial del sacrifici del porc, el del bosc —l'arbre de Nadal, l'arbre de Centelles, que hom penja a l'església—, els gegants i els caps grossos, els focs de Sant Joan, l'ou com balla, la Patum o el Carnaval, que ell no intenta restituir a una pretesa puresa tradicional, sinó que retrata tal com són avui, entre nosaltres.

La conclusió global és més o menys funcionalista —encara que sempre matisada per la ironia— i té tendència a presentar les vivències mítiques com un mecanisme fill del desig de vivificar-se col·lectivament, des del culte a la primavera fins a les hipòtesis de la vida dels morts després de la mort, en formes espiritualistes o en formes relacionades amb la metempsicosis.

Des d'aquest angle, parla d'una «mitologia vertical» de relació amb un món superior i d'una «mitologia horitzontal» de contactes interpersonals potencialitzats, dels quals naixerien el Carnaval i el Teatre, amb la seva tendència a encarnar altres vides, diferents de la pròpia. Amb el seu vocabulari desmitificat acaba assegurant que no ha fet sinó «passejar» a través dels estímuls que operen d'una manera persistent a través de la nostra societat, i no d'una manera arqueològica, sinó actual.

ALEXANDRE CIRICI